

הקדושה שבטבע היא קדושת ארץ ישראל, והשכינה שירדה בגלות עם ישראל הוא הכשרון להעמיד קדושה בנגוד לטבע. אבל הקדושה הלוחמת נגד הטבע אינה קדושה שלמה. צריכה היא להיות בלועה בתמציתה העליונה בקדושה העליונה. שהיא הקדושה שבטבע עצמה. שהוא יסוד תקון עולם כולו וביסומו הגמור. והקודש שבגולה יחובר אל קודש הארץ, ויעתידין בתי כנסיות ובתי מדרשות שבכבל שיקבעו בארץ ישראל.

כשבאים להשכלה עליונה זו של הקדושה השלמה שבטבע, הכוללת בקרבה ג"כ את הקדושה שלמעלה מן הטבע והמתנגדת אל הטבע. אז המלחמה הודלת לגמרי, מדת הדין מתבסמת, והכל נוטה כלפי חסד. כל הכחות שבאדם הפרטי נראים בעדינותם המרוממה, כפי מה שהם בטבעם, והרי הם קדושים ומוכשרים לעלויות היותר עליון, והאור שלמעלה מן הטבע עומד אצור בהם לעת הצורך. והארס חש בקרבו חופש של נועם קודש, וימוד עצמו כאילו קדוש שריו בתוך מעיו. שנאמר: בקרבך קדוש.

אין תבין אלוהים

פרק יד

נס וטבע

מתוך כך נפגשים עם השלטון האלוהי, ההנהגה האלוהית, ההשגחה האלוהית בעליונים ובתחתונים. "מלכותן מלכות כל עולמים". באופן שטחי, נס נראה כדבר שאינו לפי הסדר הרגיל, איזה "קונץ". אבל באמת האחדות המקורית של "ד' אחד ושמו אחד", מקיפה את כל סדרי העולם וסדרי הטבע, סדרי מלכות כל העולם, וסדרי ממשלות של כל דור ודור. המקור העליון מקיף את הכל ומחיה את הכל, "ואתה מחיה את כלם", ולא שייך בזה עניין של הבלות וצמצומים פסיקליים או פסיכולוגיים. בדומה למה שהוכרנו לפני כן על היחס בין שבת ויום טוב, ועל היחס של הגדלות והקטנות, כך היחס של העל-טבעיות עם הטבעיות. מהמקור האלוהי, אשר מלכותו מלכות כל העולמים, הולכים הדברים ומסודרים במכוונה הנקראת טבע. במצבים מיוחדים שעל-פי החכמה האלוהית, יש פגישות בין הטבע ומה שמעל הטבע. יש להבין שאין כאן שתי רשויות, אלא רשות יחידה של עולם, "אחד אלהינו שבשמים ובארץ", בשמים ובארץ, בנס ובטבע, ואין כאן חילוק רשויות, חס ושלום.

גם לגבי התפתחות תקומת מדינת ישראל, יש אנשים המכונים דתיים, שאינם מוכנים להאמין שהיא שיכת למהלך גאולת ישראל, מפני שריבונו של עולם הראה לנו רק מטע "קונצים". כל זה נובע מקטנות באמונה ובהשקפה.

פסח הוא היסוד לרגלים, לקדושה הציבורית והיחידית, ולא פחות מזה - יסוד לבירור החשבונות שלנו בעניין ניסים.

אין תבין אלוהים

ניסים ומסירות נפש

כשיש מסירות נפש מופיעים ניסים. הגמרא שואלת: "מאי שנא ראשונים וקאחרונים? והו' ניסא, ומאי שנא אן דלא מתרחיש לן ניסא?" הדרות הראשונים זכו לניסים, והדרות האחרונים - לא כל-כך. משיבה הגמרא: "קמאי הוו קא מסרי נפשיהו אקדושת השם, אן לא מסרינן נפשין אקדושת השם". הראשונים היו יותר רגילים למצב של מסירות נפש. כשמופיעה גבורת קודש מצד כלל-ישראל, מתגלים ניסים. כשיש מסירות נפש על מדינת ישראל, מופיעים ניסים.

עין אי"ה

תסעדהו, הלא יתקרב יותר בזה אל ציור השלמות, מאלו יעשה לו נס בפעם אחת להמציא לו מחסורו. ע"כ אמר "ואמרת בלבבך כחי ועצם ידי". ובצירוף בהכנה אמיתית כמה כח וכמה עוצם יד צריך עד כדי לבא לידי חיל זה, ולכל תנועה קלה עזרת ד' דרושה, אז ע"ז ימשך מה שאמר "זוכרת את ד' אלקיך כי הוא הנותן לך כח לעשות חיל".

אמנם בנפול העם ממעלתו ונשקע בהכלי החומר ואת פועל ד' לא יביט, אז בהרכותו השתדלות לא יכיר כלל יד ד' ויאמר כי "ידי הושיעה לי", ולא יבא בהנהגה טבעית אל שלמותו. ע"כ היו הניסים מחוייבים ומוכרחים בתחילת הכרת דעת ד' בישראל "כי נער ישראל ואוהבהו", אהבת הנער והילד היא הנהגה כזאת שלגדול אינה בכלל הנהגת האהבה. למשל אהבת הנער תהי' כשיתן אביו מחסורו משלו, ושל הילד הקטן תהי' כשיש ג"כ לתוך פיו, ושל הגדול תהי' האהבה כשימציא לו מעמד שיוכל להנות מיגיע כפו וחריצותו. ע"כ משוכחים [מאד] הם הניסים בזמן ילדות האומה (מאד), והביאו את התכלית של דעת ד' וקרבנו, מה שלא היתה הנהגה הטבעית יכולה להביא בשום אופן. אבל כהיות העם נעלה בהכרתו, אז טוב מאד שיתרגל בהנהגה שתביא אותו להחליף כח ולעסוק בשלמות וחריצות, בהרמת קרנו ככל הפרטים החמרים והמוסריים, מפני שיוכל כבר לשאוב דעת את ד' ממקור הטבע התמידי, "שאו מרום עיניכם וראו מי ברא אלה וגו'".

קמג. מאי "והטוב בעיניך עשיתי". אר"י אמר רב שממן גאולה לתפילה, ר"ל אמר שגנו ספר רפואות. דרכי הכטחון הם שלמות האנושית, אמנם הם נחלקים, הכטחון הפשוט אם השעה צריכה לכך שיעשה נס, או מצד האדם המעלה שראוי לכך, אבל הכטחון התמידי הוא להיות בוטח בד' שיעזרהו בהשתדלותו. והנה אצל עניני הכלל מצינו סתירות, לפעמים השתדלות משוכחת ומחוייבת ולפעמים תחשב חסרון. למשל מצינו במלחמת הע' היתה כולה מלאה השתדלות ע"פ ד' ולעומת זה במלחמת גרעון נאמר לו "רב העם וגו' פן יתפאר עלי ישראל לאמר ידי הושיעה לי", והוצרך למעט בהשתדלות טבעית. והדברים ניכרים שתלוי במצב המוסרי של העם, שתכלית כל סיבוב הנהגה כולה היא להביא את אור דעת ד' במילואה לעולם, למען ימשכו מזה כל הטובות הזמניות והנצחיות הנמשכות מידעת ד' לאמתה. והנה כשהאדם או העם ככללו עומד במצב מוסרי גבוה, אז הלא מהנהגה הטבעית שהולכת אחוזה עם סדרי החיים האנושיים, יכיר ביותר יד ד' כדברי הר"ן בדרשותיו ע"פ "ואמרת בלבבך כחי ועצם ידי עשה לי את החיל הזה, זכרת את ד' אלקיך כי הוא הנותן לך כח כו'", שבהתבונן האדם כי החיים הטבעיים וכל מסיבותיהם, הכל ערוכים מאת ד' ית' לתכלית הנשגבה של השלמות האנושית, הנה יותר יכיר את קונו כשמספיק לו צרכיו בדרכים טבעיים, שצריך ע"ז השתדלות רבה מצדו בחכמה ובדעת ובכח גופני ונפשי. והנה יד ד' אתו על כל פרט מפרטי תנועותיו וימינו

אין תבין אלוהים

מדעת את ד' באופן כזה שאינו ראוי להנהגה המידית, והוא כמה שגנו ספר רפואות, והוא כדי שיבקשו רחמים כדברי רש"י¹⁵, אף שהרבה הרמב"ם¹⁶ להשיב ע"ז, כי השתדלות הרפואה אינה מעוט בטחון, כ"א תוספת בטחון והכרה למי שהבין בחכמתו וחסדו את השכל לחקור ואת היסודות הרפואיים להשתמש בהם. אבל בראותו ששם שמים נשתכח ע"י מעלו של אחז, מצא כי יותר ירויה העם בהטבתו המוסרית ע"י שיתרגל לבקש הצרכים הנוגעים עד הלב, שהיא רפואת חולי מאת ד' ע"י תפילה, ממה שיפסיד מחסרון החיפוש בדרכי הרפואה הטבעיים. ע"כ זהו הטוב בעיני ד', ומקבלת מאד לבקשתו להתרפא בדרך נס למעלה מן הטבע, למען יהי' הוא לאות לישראל לשוב לבקש את ד', עד שיתרומם שכלם לדעת את ד' ג"כ בדרכי הטבע שהוא כולו פועל ד' ומצנשה ידיו. והנה אם נהי' זכאים, לפ"ז תוכל להיות מצדינו הגאולה טבעית וכאה ע"י השתדלותינו, והניסים יבאו עכ"פ להשלמת האנושיות הרחוקה בכללה מדעת ד', טרם תגלה לה הניסיות. או גם להשלים אותנו במעלה יותר גבוהה ונכבדה.

10

ע"כ במלחמת העי, שכבר היו ישראל מלומדים בניסים, ודעת ד' היתה קרובה ללבבן, היה דבר טוב ושלמות כמה שעסקו הם עצמם בהצלחתם. כי בודאי שלמות גדולה היא לאדם בהיותו עסוק לבדו בהצלחתו, כדברי הג"ר סערי ז"ל שאם היתה שלמות להשיג שלמות בלא השתדלות היתה הנהגת השי"ת לתן ג"כ שלמות הנפש בלא השתדלות של תורה ומע"ט. אמנם בימי גרעון שירד העם פלאים במצבו הרוחני ושכח אל מושיעו, [לא] היתה ההנהגה הטבעית לישועתו (אינה) מביאה אל המטרה, ע"כ הי' צריך למעט בהשתדלות טבעית, וכביאור הפסוק "פן יתפאר עלי ישראל לאמר ידי הושיעה לי"¹⁷.

ומעתה נבין שלפי מצב המוסרי של ישראל אחר ימי אחז, שהיתה רבה העזובה ע"י השתדלותו הרעה לשכח את העם את שם ד' ית' ואת תורתו, מצא שאפי' ההשתדלות הלאומית שהיא משובחת בכל עת, הזמן גרמא להנהיג שיהי' כל הבטחון על השי"ת כי לא יטוש את עמו¹⁸, למען ישוב העם להרגיש יד ד' אשר עליהם, ע"כ במפלתו של סנחריב אמר¹⁹ "אני אין בי כח לא לרדוף ולא להרוג אלא אני ישן על מטתי ואתה עושה. ומניעת הכח היתה מניעה של כח מוסרי שבכלל ישראל בעת ההיא, שלא ישיג תכליתו כ"א ע"י נס גלוי של מניעת כל השתדלות. והנה גאולתן של ישראל בכל דור בעת צרתם, וכן הגאולה העתידה, אפשר היא שתהי' התחלתה בניסים

10

20

16

17

ונפלאות, כימי צאתך מארץ מצרים¹², או שתהי' ההתחלה טבעית כדחז"ל¹³ בכמה מקומות, שתהי' הצלחתן של ישראל קמעא קמעא. ולפי דברינו הדבר תלוי במצבן של ישראל הרוחני, כי בהיותנו דבקים ביראת ד' בשמירת המצוות ותלמוד תורה, שזוהי יתיישרו המדות ונועם האמונה ודעת ד' ימלא את הלב, אז היא שלמות גדולה תחשב אם נהי' אנחנו העוסקים במצוה זו של הרמת קרן ישראל. ובודאי תפארת גדולה והדר לאומי הוא לנו בהיותנו אנחנו העוסקים בבנין בית ישראל, מצד שלמותנו הלאומית שנמשכת מזה ושלמות העולם כולו. אמנם אם מצב ישראל הוא בשפל, בהיותם רחוקים מתורה ומדעת ד', אין התכלית נמצאת ע"י גאולה טבעית כלל, וצריך הטוב המעוות לבא בהתחלתו ג"כ ע"י גאולה ניסית. ודברים טבעיים לא יצליחו במצב כזה, פן יגרמו הריסה יתירה במצב המוסרי שהוא התכלית.

10

והנה סמיכת גאולה לתפילה תלמינו כי גאולתנו תבא רק מיד ד', ועלינו לדעת זאת מפני שדיעת ד' הנשגבה הבאה מן הגאולה היא הנקודה התכליתית שלה, ע"כ עלינו לדעת שהגאולה סמוכה מן התפילה והפקת רצון מד'¹⁴. אמנם בהיותנו במעלה רמה בעבודה ושלמות, הגאולה סמוכה בדעתנו לתפילה, כמו שהיא כאמת גם בהיותה בדרכי הטבע והשתדלותינו. אבל בהשפל מצבינו בעונינו וריחוקינו מהשלמות של דעת ד', אז אין הגאולה סמוכה לפי ערכינו לתפילה רק בהיותה בדרך נס. ע"כ חזקי' השתדל לעשות הטוב בעיני ד', דהיינו מה שמפיק אל התכלית המוסרית, אע"פ שלפי המובן האנושי אינו טוב, דהיינו שסמך גאולה לתפילה, ובזמנו היתה הסמיכות הזאת מחייבת למעט ההשתדלות הטבעית לגמרי, עד שעלתה בידיו המדרגה העליונה של הבטחון. ורבי לוי מוסיף שלא זה שהתאמץ עבור הטוב המוסרי לפי הזמן בדברים הלאומיים, כ"א גם במצב החיים הפרטיים השתדל להשלים את החסרון העקרי של ההתרחקות

10

ע"כ מ"א ג"כ - ס"א - ס"א - ס"א